

permaneant, saltem qualis ex communi hominum usu intelligitur : ut si quis in Baptismo diceret : *Ego te abluo*, loco : *Ego te baptizo*.

Jam vero mutatio substantialis invalidat Sacramentum : cum amplius non remaneat ritus ille externus et sensibilis, quem Christus instituit. Mutatio accidentalis non sic ob rationem contrariam.

Sex autem modis præcipue mutari potest forma : additione, detractio, variatione, transpositione, corruptione et interpolatione⁴.

1. *Additione* : ubi videndum, an sensus habeatur corruptus an non. D. Thomas censet invalidum Sacramentum, si dicatur : *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, Filii minoris, etc.*; sic enim sublata est veritas Sacramenti². Concina autem censet esse validum, si dicatur : *Baptizo te in nomine Patris, quem puto majorem, etc.*; nam error ministri per sejunctam propositionem additus non præjudicat sensui a Christo intento³.

2. *Detractione* : hic videndum est, an quod auferitur, pertineat ad formæ substantiam an non, ut sic judicium feratur de validitate.

3. *Variatione* : si verba substituta synonyma sint, adhuc fit Sacramentum; quia adhuc remanet sensus formæ : esset si loco *absolvo* dicatur *remitto*. Secus, si substituta verba non sint synonyma.

4. *Transpositione* : hæc ex Angelico facit, per se, ac generatim loquendo, mutationem dumtaxat accidentalem, ut si dicatur : *Te ego baptizo*⁴.

5. *Corruptione* : notat Angelicus, facilius induci mutationem substantialem, si corruptio fiat initio, ut si loco *patris* dicatur *matris*; quam si fiat in fine, ut si loco *calix* dicatur *calis* : tales enim finales inflexiones sensum non variant in communi hominum judicio⁵.

6. *Interpolatione* vel *interruptione* : hæc erit substantialis, si tollatur orationis unitas : ut si quis, dicto *hoc est*, Psalmum recitet, vel multum immoretur, et postea addat *Corpus meum*. Aliter esset si quis, v. g., dicto *ego te*, spueret, silentium imponeret (*silence, taisex-vous*), ac illico concluderet formam : *Baptizo, etc.*; adhuc enim esset unitas moralis.

⁴ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, nn. 11 et 109. — ² 3 p., q. 60, a. 8.

⁵ Item valet Baptismus a Calvinista sic collatus : *Auctoritate mihi per Calvinum collata ego te baptizo, etc.*; nam error hic non corrumpit formam. Quando porro error ministri non tollit substantialem Sacramenti ritum, Sacramentum subsistit; quia non a sententia ministri, sed a Christi virtute suam efficaciam sortitur.

⁴ 3 p., q. 60, a. 7. — ⁵ 3 p., q. 60, a. 8.

Hinc versus :

*Nil formæ ponas, nil demas, nil variabis,
Transportare cave, corrumpere verba, morari.*

481. Qui scienter materiam et formam Sacramentorum *substantialiter* mutat, peccat profecto mortaliter : imo et sacrilegii se reum constituit. Nam violat rem sacram divinitus institutam, atque frustra neam reddit, et ideo gravem injuriam irrogat tum Christo et Ecclesiæ, tum ipsis Sacramentis et fidelibus eadem suscipientibus. Imo peccaret mortaliter etiam mutando *accidentaliter*, si ageret ex formali contemptu; cum hic ex natura sua sit semper gravis : hic enim, dicente D. Bernardo : *Convertit in crimen gravis rebellionis nævum satis levem simplicis transgressionis*⁴. Imo et sine contemptu, si res sit multum importabilis ac sub gravi præcepta, ut esset aqua consecrata in Baptismate solemniter, et azymus in Eucharistia pro latina Ecclesia.

CAPUT TERTIUM

DE SACRAMENTORUM MINISTRO

482. Q. *Quisnam est minister Sacramentorum, et quotuplex?*

R. Ad 1 : Minister Sacramentorum est solus homo viator : cum ipsi tantum de ordinaria Dei providentia id tributum sit : est contra Lutherum, qui etiam diabolo (quocum familiariter utebatur) hanc tribuit facultatem. Veritas porro patet ex Scripturis, ubi legitur : *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum*². Et Chrysostomus : *His qui terram incolunt atque in ea versantur, commissum est ut ea, quæ in caelis sunt, dispensent*³. Et D. Thomas theologiam rationem adsignat : *Tota virtus Sacramentorum a passione Christi derivatur, quæ est Christi secundum quod est homo, cui in natura conformantur homines, non autem angeli...; et ideo ad homines pertinet dispensare Sacramenta, et in eis ministrare, non ad angelos*⁴.

⁴ L. I, *De præc. et disc.*

² Hebr. III. — ³ L. III, *De Sacerd.* — ⁴ 3 p., q. 63, a. 7.

Diximus *De ordinaria Dei providentia*: nihil enim impedit, quominus Deo dispensante, et angeli et animæ corpore proprio solutæ ea possint extraordinarie ministrare, videlicet in assumpto corpore¹. Ita S. Stanislaus Angelorum pane bis angelico ministerio fuit refectus.

483. R. Ad 2: Duplex distinguitur minister: — 1. *ordinarius*: et est qui per legitimam ordinationem², ideoque munere proprio ac vi dignitatis suæ Sacramenta conficit. Est iterum contra Lutherum, qui ordinaria Sacramenta conficiendi et administrandi facultatem tribuit Christiano cuilibet, non exclusis pueris et mulieribus. Sed de fide est a Tridentino definitum: *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, et omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit*³. Et sane in qualibet bene constituta societate magis momentosa officia, non cuilibet de societate ipsa deputari debent, sed electis personis; — 2. *extraordinarius*, qui nempe conficit aliqua Sacramenta, sed solum ob peculiare privilegium vel specialem delegationem vel urgentem necessitatem.

Lutherani plura congerunt ex S. Scriptura, ut probent fideles omnes Sacerdotes esse, ideo potestatem habere in Sacramenta. At frustra, ut enim legenti manifestum est, in objectis locis fideles non nisi improprie

¹ Hic etiam audiendus est Angelicus (3 p., q. 64, a. 7): *Sicut Deus virtutem suam non alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre; ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiæ ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis*. Porro minister active concurrat ad producendam gratiam Sacramenti, videlicet *per modum instrumenti, si Eucharistiam excipias*; nam gratia producit ratione illius ministerii. Diximus: — 1. *per modum instrumenti*: nam solus Christus eam producit per modum principalis agentis. Hinc D. Augustinus (tract. VI, in Joann. vii), ait: *Petrus baptizat, hic est qui baptizat*, nempe Christus: hinc Christus dicitur minister *primarius*, quia ejus nomine Sacramenta administrantur; et homo minister *secundarius*, quia agit nomine primarii; — 2. *si excipias Eucharistiam*, quia in ea, sola distributione, confertur gratia, ad quam inde minister non concurrat nisi remote.

² Unum excipe matrimonium ex dicendis (disp. I, c. II, *De Matrimonio*); illius enim minister non est ordinatus, cum in nostra sententia sint ipsi contrahentes.

³ Sess. VII, can. X, *De Sacr.* — V. Ferraris, *Minister Sacramentorum, Sacramentum*.

sacerdotes vocantur, quatenus nempe vel sacrificium cordis Deo tribuunt vel reale sacrificium, non quidem officio sacerdotale, sed affectuum conjunctione cum sacerdote offerunt⁴. Duplex sane distinguitur sacerdotium, unum externum et proprie dictum, quo reale sacrificium offertur et Sacramenta administrantur; aliud improprium, internum et spirituale, quo Deo bona opera tantummodo offeruntur, nempe preces, laudes, ac potissimum cor contritum.

NOTA. Cum autem aliud sit valide conficere Sacramenta, aliud conficere valide simul et licite; ideo alia in eodem ministro requiruntur ad validam tantum, alia ad validam simul et licitam eorum confectionem.

Art. I. — De conditionibus ad validam confectionem.

484. Q. 1. *Quid requiritur ad validam Sacramentorum confectionem?*

R. Ad validam Sacramenti confectionem requiritur in ministro intentio, id est *deliberata voluntas saltem faciendi quod facit Ecclesia* per illum ritum: nempe faciendi aut quod Christus instituit, aut quod vidit per Parochum fieri, aut quod Christiani faciunt vel vera Ecclesia. Est de fide contra protestantes, qui cum in Sacramentis non aliam agnoscant virtutem nisi fidei excitandæ, ea proinde valere inferunt, quamvis irrisorie conferantur. Veritatem catholicam probat non tantum perpetuus Ecclesiæ sensus ac praxis apud Droenium²; sed Martinus V in Concilio Constantiensi, et Eugenius IV in Florentino. Tridentinum tandem ait: *Si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit*³. Ratio: Sacramentorum administratio est actio humana; talis autem esse non potest, nisi sit libera: neque libera, nisi sit ex rationis iudicio, et cum voluntatis determinatione. Est nempe administrans instrumentum vivum,

⁴ In Ps. vi, xiv et xix; I Petri II; et Apoc. I, v et xx.

² Hac ratione Baptismus a femina præstigiatrice collatus sub finem sæculi II illico ab omnibus irritus est declaratus, ut refert Firmilianus in epistola ad Cyprianum. Quod autem refertur de Genesio mimico in theatro baptizato, vel id verum non est, ut aliqui dicunt; vel si verum est, fuit invalidum Baptisma, et sane Genesius proprio sanguine baptizatus fuit. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, nn. 13 et seqq.

³ Sess. VII, can. XI.

liberum, et animatum. Adde: aliter non satis determinari actionem sacramentalem ad rationem Sacramenti: sic (ait Angelicus¹) ablutio potest ordinari ad jocum; ut ergo determinetur ad effectum Sacramenti, requiritur intentio abluentis. Ita Benedictus XIV².

485. Opponunt D. Augustinum, qui ait: *Non timeo adulterum, non timeo ebrium... quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: Hic (Christus) est qui baptizat*³; at in ebrio nulla intentio esse potest.

R. In vere ac perfecte ebrio qui actu vino obrutus est, concedo; in ebrio vero, qui pravum quidem se inebriandi usum habet, quique talis esse potest, etsi hic et nunc nihil vini gustaverit, nego⁴. Porro Augustinum non de ebrio, sed de ebrioso loqui ex contextu patet, et ita accuratiores editiones legunt.

486. Q. 2. *Qualis intentio requiritur in ministro Sacramentorum?*

R. Intentio, quæ in genere est *actus voluntatis tendentis ad finem per media*, quadrupliciter in Sacramentorum ministro esse potest; actualis, habitualis, interpretativa et virtualis. Erit *actualis*, cum minister hic et nunc actu suo intendit, seu vult Sacramentum conficere. Erit *habitualis*, cum minister habuit quidem jam prius intentionem actualem, neque illam revocavit, sed modo de illa amplius non cogitat: neque ea in aliquo suo effectu amplius permanere censetur. Seu melius est habitus aliquid agendi frequentatione actuum comparatus, qui proinde etiam in ebriis esse potest. Erit *interpretativa*, cum minister nullam quidem nec habuit nec habet intentionem actualem, sed ita dispositus est, ut si adverteret, eam haberet profecto. Erit *virtualis*, cum minister, etsi hic et nunc non intendat actualiter (quia alio mente sua distractus) Sacramentum conficere; agit tamen sola virtute intentionis actualis jam habitæ, quæ censetur perseverare et in ipsam actionem directe influere. Uti, v. g., si quis habens intentionem Eucharistiam conficiendi, adeat Ecclesiam, Missam celebret; sed actu quo verba consecrationis pronuntiat,

¹ 3 p., q. 64, a. 8. — ² *De Syn. Dioc.*, l. VII, c. iv.

³ Tract. V, in *Joann.*, n. 18. — ⁴ V. S. Thomas, in 4, d. 6, q. 1.

non amplius de ipsa consecratione agenda hic et nunc cogitet.

Porro certum est: — 1. non requiri intentionem actualem, licet ea optanda sit: *Hoc*, ait Angelicus, *non est totaliter positum in hominis potestate; quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare secundum illud Ps. xxxix: Cor meum dereliquit me*¹. — Certum est 2, habitualement intentionem non sufficere, neque interpretativam: non sufficit prima; hæc enim non influit in opus, cum etiam in dormiente esse possit, ideo non facit, ut actio sit elicitata humano modo: nec refert, quod ea sufficiat in suscipiente; nam plus certo requiritur in agente, quam in patiente. Non secunda: hæc namque non est vera intentio, sed tantum dispositio ad illam. — Restat ergo 3. dicendum, sufficere intentionem virtualement: hæc enim vere sufficit, ut homo operetur humano modo, cum talis intentio ab actuali procedat. Idque valere dicunt, quumvis sit virtualis implicita: ut si Sacerdos sacris vestibus induatur, ad altare accedat et celebret, quin id expresse intendat; nam eo ipso, quo id de solito præstat, implicite vult Missam conficere².

Et adhuc sufficit intentio coacta, v. g., vi, vel metu; quia vis et metus non auferunt voluntarium. Revera sic coactus ponit intentionem suam, quacumque de causa ponat; hoc Lugo definitum refert in Concilio Toletano IV. Excipe matrimonium, quod canones nullum faciunt ex metu gravi injusto initum, ob magnam quam requirit libertatem.

487. Q. 3. *An intentio in ministro valeat, si sit mimica et irrisoria?*

NOTA: Intentio in ministro potest esse mimica vel seria. *Mimica* seu irrisoria est, qua quis jocose agit, interius nempe exteriusque deridendo: ut si histrio per ludibrium quempiam in theatro baptizaret. *Seria* autem intentio est quæ joco ac derisione caret: hæc autem vel est externa tantum, vel etiam

¹ P. 3, q. 64, a. 8.

² Ideo docent: 1. non opus esse, ut minister ore vel corde reflexe dicat se intendere Sacramenti confectionem; 2. immerito et imprudenter de actione sua dubitare illum, qui de more ponit actiones requisitas ad Sacramentum, neque debitam intentionem positive excludit. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 18. — Ferraris, v^o *Intentio*.

interna. — Rursus intentio seria et interna vel est inadæquata seu implicita, vel adæquata seu explicita. *Adæquata et explicita* est, qua minister expresse intendit Sacramentum vel ejus effectus, puta gratiam et characterem producere. *Inadæquata et implicita* qua minister, nihil expresse per se intendit; sed tantum vult facere quod tali ritu intendit Ecclesia, se videlicet intentioni Ecclesiæ conformando, licet Sacramenti effectus ignoret. — Erit tandem intentio *seria*, sed *externa tantum*, quando solum in ritu externo minister se conformat Ecclesiæ, id est serio perficit quod facit Ecclesia, sed intus non vult quod intendit Ecclesia. His positis:

R. 1. De fide est, non sufficere intentionem mimicam. Leo enim X sequentem Lutheri articulum proscripsit: *Si Sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat pœnitens se esse absolutum, verissime est absolutus*: hunc errorem etiam Tridentinum damnavit¹. Sane actio ministri sacri debet referri ad ministerium sacrum; sed actio posita per jocum refertur ad solatium et irrisionem.

R. 2. Intentio seria et interna, quæ sit adæquata et explicita est laudabilis quidem, sed non necessaria: nam Nicolaus I consultus a Bulgaris de Baptismo collato a judæo vel a pagano respondit, standum esse pro ejus valore, si dignoscatur fuisse collatum cum materia et forma: si enim aliud non constat, censetur in illo fuisse generalis intentio faciendi quod fieri audiverit a vera Ecclesia; tamen ille non intendit conficere Sacramentum et gratiam producere.

R. 3. Intentio seria et interna, licet inadæquata et implicita, utique sufficit. Sufficit nempe intentio peragendi id quod facit vera Ecclesia, seu quæ putatur ut talis: *Quamvis ille, qui non credit Baptismum esse Sacramentum aut habere aliquam spiritualem virtutem, non intendat, dum baptizat, conferre Sacramentum; tamen intendit facere quandoque quod facit Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse; et quia Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti et implicite intendit aliquid facere, quamvis non explicite*: verba sunt D. Thomæ². Ne-

¹ Sess. xiv, can. ix, *De Pœn.*

² In 4, d. 6, q. 1, a. 3, q. 3.

que requiritur, ut intelligatur Ecclesia ipsa romana; cum certum sit valere Baptisma etiam collatum ab hæreticis, qui Ecclesiam romanam non putant veram Ecclesiam: prævalet enim semper generalis intentio faciendi quod facit vera Ecclesia.

R. 4. Utrum autem intentio seria quidem, sed externa tantum sufficiat, est celebris controversia inducta, ut videtur, ab Ambrosio Catharino e Prædicatorum familia, qui Concilio Tridentino adfuit. Nempe docuit ad veram intentionem sufficere, ut minister serio (non per jocum aut irrisionem) debitam formam materiæ exterius applicet ut facit Ecclesia, volens videlicet celebrare ritum illum, quem ipsa Ecclesia celebrat: interius tamen non habeat intentionem faciendi illo ritu quod vult facere Ecclesia¹. Ex Tridentino enim (inquiabat) requiritur tantum intentio *faciendi quod facit Ecclesia*; non vero intentio faciendi id, quod intendit facere ipsa Ecclesia. Si secus esset, Ecclesia hæreticos ad finem redeuntes interrogaret non tantum de materia et forma, qua susceperunt Sacramenta; sed etiam de intentione ministri: hoc tamen non facit; cur? nisi quia ritum exteriorem satis putat.

Ultro nos concedimus, hanc doctrinam a Lutheri et Calvini doctrina differre; nam istorum error in eo erat, quod valeret Sacramentum etiam per jocum ministratum. Negari tamen non potest, ut observat Benedictus XIV², grave vulnus huic opinioni inflicto fuisse ab Alexandro XIII, dum damnavit hanc sub n. 28 propositionem: *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat; intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere quod facit Ecclesia*. Notentur verba *intus in corde*; ergo videtur damnasse Pontifex opinionem, quæ non

¹ Imo illius asseclæ contendunt adhuc validum Sacramentum, licet minister contrariam intentionem gerat, qua nempe nolit actionem suam esse talem Sacramenti actionem, qualem instituit Christus et Ecclesia intendit: « La volonté contraire (apud Gousset), n'étant qu'intérieure, n'a pas plus d'effet que celle d'un homme qui, en donnant de l'argent aux pauvres, dirait dans son cœur: « Je ne veux pas faire l'aumône. »

² *De Syn.*, l. IV, c. iv. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 25. — Perrone, *De Sac. in genere*, n. 5. — Porro, *Instit. Theol.*, *De re sacramentaria*; Casali, 1856, diss. I, c. v, a. 4.

requirit intentionem faciendi quod vult facere Ecclesia. Adde: Eugenius IV et Concilia exigunt in ministro intentionem faciendi quod facit Ecclesia; sed Ecclesia non simulat, sed interius intendit facere rem sacram. Adde: D. Thomas habet: *Si minister non intendat Sacramentum conferre* (explicite aut implicite), *non perficitur Sacramentum*¹. Hinc Benedictus XIV expresse declerat, contrariam opinionem multum habere difficultatis: et vult, ut Sacramenta characteristica sic administrata iterentur sub conditione, si periculum sit in mora; secus Sedis apostolicæ oraculum exquiratur² (C).

488. Q. 4. *An ad validam Sacramentorum administrationem requiratur in ministro vitæ probitas?*

R. De fide est, quod ad validam Sacramenti confectionem non requiritur in ministro probitas vitæ: est contra Donatistas, qui sæculo IV Ecclesiam diro schismate lacerarunt. Hi docuerunt Sacramenta a peccatoribus, saltem manifestis, collata irrita esse: errorem pluribus confutavit Augustinus, proscripsit autem romanum Concilium sub Melchiade papa, ac denuo Concilium Arelatense. Eumque postea per Waldenses, Albigenses, Wichlephitas et Hussitas renovatum iterum damnavit Concilium Constantiense. Et Nicolaus I ad Consulta Burgarorum ait: *Non potest aliquis, quantumcumque pollutus sit, Sacramenta divina polluere;... mali bona ministrando se tantummodo lædunt; et cerea fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis vero lumen in tenebris administrat*. Tandem contra protestantes omnes Tridentinum definiuit: *Si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre Sacramentum, anathema sit*³.

Chrysostomus aiebat: *Nihil læditur gratia Baptismi per vitam Sacerdotis*⁴. Et Augustinus ministros comparat modo cum agricola, qui solo mandat semina; modo cum canali, quo devenitur aqua: at agricola licet impius semini non nocet; item canalis sive lapideus, sive alterius materiæ, fœ-

¹ Opusc. viii. — ² Instruzione, 28 febbraio 1747.

³ Sess. vii, c. xii; it. sess. xiv, can. x. — ⁴ Hom. viii in 1 ad Cor.

cundas aquas semper vehit⁴. Sane Sacramenta cum gratiam producant ex opere operato, dispositionibus ministri non subduntur; ministri enim Ecclesiæ, ut habet Angelicus⁵, instrumentaliter operantur in Sacramentis; instrumentum autem non agit secundum propriam virtutem, sed secundum virtutem ejus a quo movetur, qui est Christus. Si secus esset, fideles anxii essent continuo, internam ministri dispositionem non agnoscentes: *Quomodo, iterum Augustinus, securi erunt, si conscientia dantis attendatur, quod latet oculos accepturi*⁶?

489. Neque opponas, *quod arbor mala nequit bonos fructus facere*⁴. Id utique verum est, quando arbor mala, id est impius propria virtute agit; at Sacramentorum minister non agit propria, sed divina Christi virtute. Ideo non repugnat ut qui gratiam non habet, gratiam tribuat; dat enim virtute aliena: sic famulus licet nec obolum habeat, multis sæpe aureis sua opera a domino missis alium ditat. — Ita etiam *victimæ impiorum dicuntur abominabiles*⁵; verum id non est ex parte rei oblatae, sed ex prava offerentium dispositione. — Quod si aliquando Sacramentum ab impio collatum suo frustretur effectu, id non erit, quia impius minister, sed quia susceptor scienter de improbitate ministri participat: quo sane sensu aiebat D. Ambrosius: *Non sanat Baptisma perfidorum, non mundat; sed polluit*⁶.

490. Q. 5. *An ad validitatem Sacramenti requiratur in ministro fides?*

R. Negative, ideoque valida sunt Sacramenta rite ab hæreticis collata: imo hoc de fide est quoad Baptismum sic a Tridentino definitum: *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptisma, anathema sit*¹. Tridentino præieverat generale Florentinum in decreto unionis: *In causa necessitatis, habet, non solum sacerdos et diaconus, imo etiam paganus et hæreticus baptizare potest, dummodo formam Ecclesiæ servet, et facere intendat quod facit Ecclesia*. Florentino

¹ L. III, *Contra Crescon.*, c. viii; tract. V, *In Joann.*; et *De unit. Eccles.*

² 3 p., q. 64, a. 5.

³ L. I, *Contra litteras Petiliani*, n. 4; it. V, Angelicus, *Contra gentes*, c. lxxxvii, l. IV.

⁴ Matth. vii. — ⁵ Prov. xv. — ⁶ *De mysteriis*, c. iv.

⁷ Sess. vii, can. iv.

præiverat Constantinopolitanum I, generale secundum, quod canone 7 decernit, non esse rebaptizandos arianos, macedonianos, novatianos, etc.; bene vero eunomianos, montanistas seu phryges, et sabellianos; quia nempe priores ritum essentialem sacramenti servabant, posteriores vero formam corrupiebant. Et hac ipsa de causa nonnulli Patres hæreticorum baptismum invalidum habebant, quia nempe baptismi substantialia adulterabant.

Hæc veritas (quæ firmatur perpetua Ecclesiæ consuetudine, ipsis fatentibus adversariis¹), est contra Episcopum Agrippinum, qui sæculo circiter III *primus omnium mortalium* (prout ait Vincentius Lirinensis) *contra divinum canonem, contra universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem et instituta majorum* (ab hæretico baptizatum) *rebaptizandum esse docuit*². Acrius hoc ipsum defendit S. Cyprianus illius in Episcopatu successor contra S. Stephanum pontificem³. Quod demum renovarunt Donatistæ ab Augustino profligati.

Diximus quoad *Baptismum*; nam quoad alia Sacramenta (si Pœnitentiam excipias), non est quidem expresse definitum, quod fides in ministro ad valide ea conficienda non requiratur; sed est fidei proximum ob intimam analogiam. Virtus enim Sacramenti agit ex meritis solius Christi, qui per ministrum uti per instrumentum illa conficit: porro effectus alicujus rei sequitur conditionem causæ principalis, non instrumentalis. Hinc Nazianzenus: *Non refert, an minister nobis per Sacramenta applicans merita Christi, sit fidelis vel infidelis*⁴. — Pœnitentiam tamen excipimus: nam hæretici

¹ V. Apud Knoll, *De Sacramentis, etc.*, vol. V.

² *In Common.*, c. ix. — V. *Il trionfo della santa Sede*, Opera di Gregorio XVI. — *Storia della Chiesa sino al pontificato di Gregorio XVI*, p. 88. Torino, 1843. — Marchetti, *Esercitazioni Cipriatiche circa il battesimo degli eretici e scismatici*. Roma, 1795. — Rohrbacher, *Histoire universelle de l'Église*, l. XXIX.

³ Ad Cyprianum quoad spectat, alii censent errorem suum retractasse; alii *falce martyrii* suam inobedientiam Pontificio præcepto purgasse, quod quidem disciplinæ tantummodo putavit.

⁴ *Orat.* iv in S. Baptism. — V. Klee, *Histoire des dogmes*, vol. II, c. vi.

publici et vitandi eam invalide administrant extra mortis articulum, defectu nempe jurisdictionis.

Neque est inconveniens, quod hæretici, qui sunt ab Ecclesia alieni, baptizando gignant veros Dei filios; nam non gignant quatenus ab Ecclesia alieni, sed prout veræ Ecclesiæ instrumenta adhibent, quæ quidem apud illos non minoris sunt efficaciam, quam in ipsa Ecclesia, si omnia a Christo statuta præsent. — Quod si nihil talis Baptismus eis inseruiat, ideo est quia ad salutem non sufficit *unum Baptisma*, sed insuper requiritur ex Apostolo *una fides*¹, quam quidem hæretici non habent; cum diversa credant et oppugnantia, quæ stare non possunt cum fide catholica, quæ eadem est apud omnes.

Art. II. — De valida et licita Sacramenti confectione.

491. Q. 1. *Quid requiritur ad licitam Sacramenti confectionem?*

R. Ad licitam Sacramenti confectionem præter ea, quæ necessaria sunt ad validam, requiritur: 1. ut minister ritus omnes et cæremonias præscriptas servet, etsi non substantiales; cum sint totidem actiones religiosæ in reverentiam Sacramentorum et fidelium devotionem inductæ, quæ ideo ex Tridentino sine peccato non possunt omitti². 2. ut sit in statu gratiæ, tum quia ipse debet in hoc conformare se Christo, cujus ministerio perfungitur: tum quia ad hoc peculiariter ordinatur et gratia peculiari munitur, ut rite et sancte Sacramenta conficiat. Unde Augustinus ait: *Omnia Sacramenta cum obsint indigne tractantibus, possunt tamen per eos digne sumentibus*³. Iterum habet: *Videant qualem rationem habituri sint cum Deo, qui sanctis non sancte utuntur*⁴.

Quod valeat etiam de fide; cum sine fide impossibile sit placere Deo. Hinc S. Carolus in *Actis Ecclesiæ Mediolanensis* graviter hortatur: *Sacerdos ad Sacramenta ministranda vocatus, primum sollicitè et intime recogitare debet, an alicujus peccati mortalis sibi sit conscius. Quod si reum se esse*

¹ Eph. iv. — ² Sess. vii, can. xiii. *Vide dicenda de cæremoniis.*

³ *Contra Epist. Parmeniani.*

⁴ In Ps. ciii. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 51.

novit, prius sacramentali Confessione se expiare studebit : contritionem certe habere quam diligentissime curet.

Certum est autem ministrum Sacramenti, si agatur de consecrato et conficiat solemniter in peccato mortali, mortaliter peccare. Audiatur Angelicus : *Conveniens est ut Sacramentorum ministri sint justii ; quia ministri debent Domino conformari secundum illud Levitici 19 : Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum ; et Ecclesiastici x : Secundum iudicem populi, sic et ministri ejus. Et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei et Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei et contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet Sacramenta, secundum seipsa incontaminabilia sint) consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale¹. Et Rituale Romanum ait : *Impure et indigne (Sacramenta) ministrantes, in æternæ mortis reatum incurrunt.**

Diximus : *Si agatur de ministro consecrato et solemniter ministrante.* Nam collatio tum privata Baptismi ob necessitatem facta sive a laico sive a Sacerdote ; tum matrimonii in sententia tenente sponsos esse ministros, venialis tantum putatur a Suarez, aliisque cum ipso Angelico : quia sic conferens non exhiberet se ministrum Ecclesiæ². Hoc est quidem probabile ; attamen spectata ratione, videtur probabilius cum Collet ac Lugo, hos quoque mortaliter peccare ; semper enim ratio clamat, *sancta sancte esse tractanda.* Et licet isti tunc non sint Ecclesiæ ministri, sunt tamen ministri Christi, cujus personam semper repræsentant : unde gravem tum Christo, tum Sacramento injuriam irrogant. Hinc probabilius peccant graviter et laicus et Sacerdos ministrantes non solemniter Baptismum in necessitate, si ministrent in mortali ; nisi periculum sit in mora ut si infans jamjam sit decedens et baptizans non advertat in ea confusione ad se contendum ; non enim habetur ratio accidentis. Item peccant graviter contrahentes matrimonium in mortali, non solum quia Sacramentum suscipiunt, sed etiam quia illud confi-

¹ 5 p., q. 64, a. 6. — ² L. cit. ad 5.

ciunt : quod locum habet, etsi illud contrahant per procuratorem.

492. Quod dicitur de Sacramenti confectione, idem currit de illius distributione ; cum eadem fere sit ratio irreverentiæ. Hinc nos censemus, Sacerdotes et ipsos Diaconos graviter delinquere, si in mortali distribuunt Corpus Christi ; maxime cum sint ad hoc specialiter deputati primi ex officio, alii ex commissione. Hinc in ipso Veteri fœdere habetur : *Mundamini qui fertis vasa Domini¹. Et in novo Apostolus docet : Dispensatorem Dei oportere esse sine crimine ; et Diaconos ministrare nullum crimen habentes².* — Ex quibus omnibus inferitur, omni temporis momento debere obstetrices in gratia vivere ; cum ex earum munere omni momento vocari possint ad levandas mulieres ac infantes baptizandos. Quod magis dicendum de Sacerdotibus ad ampla nosocomia, ad monasteria vel communitates deputatis. Et fortius de Parochis, quibus obligatio continuo urget Sacramenta ministrandi.

493. *An (quæres) minister sibi conscius mortalis teneatur confiteri antequam Sacramenta conferat ; an vero sufficiat conteri ?* R. Si agatur de Eucharistia, certum est et conficientem et suscipientem teneri sub gravi ex Tridentino Confessionem præmittere et absolutionem curare³. Quoad alia vero Sacramenta idem affirmant Concina, Collet, Merbesius ex Catechismo R. ; siquidem semper eadem militat ratio irreverentiæ : certitudo autem status gratiæ per contritionem perfectam difficile habetur, cum ea non facile eliciatur.

Longe tamen plures (prout ait Antoine) id negant, et quidem probabilius ; tum quia tale præceptum nulla lege statuitur, et Tridentinum illud non imposuit, nisi casu quo agatur de Eucharistia ; tum quia Rituale R. sic habet : *Sacerdos si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit), ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde poeniteat ; sed si habeat copiam Confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* Verbum *convenit*

¹ Is. lII. — ² I Tim. III ; et Tit. I.

³ V. De Eucharistia, ubi de dispositionibus. — Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 34.

satis declarat Confessionem esse tantum de majori convenientia : quo sensu explicant Catechismum romanum. Quod etiam currit de ipsius Eucharistiæ distributione : unde aiunt sufficere in ministro moralem ad se justificandum diligentiam per contritionem, nec requiri summam per Confessionem et absolutionem. Ita Billuart, Cabassutius, Gousset, Croix, Elbel, Layman, Roncaglia, Patuzzi, Sporer, Suarez, Viva, etc.

494. Q. 2. *An teneatur Sacerdos Sacramenta ministrare?*

NOTA: Hæc quæstio maxime instituitur de Baptismo et Extrema Unctione, et præcipue de Pœnitentia et Eucharistia; cum hæc plus minusve necessaria esse possint. Quoad cetera erit suis locis. Hoc posito:

R. Si agitur de Pastoribus animarum, vel de iis quibus specialiter id oneris impositum est, certum est eos ratione muneris et stipendii teneri ex justitia Sacramenta ministrare subditis etiam cum periculo vitæ in gravi, ac multo magis extrema eorum necessitate. Item commune est, eos teneri ex justitia Sacramenta ministrare subditis rationabiliter postulantiibus, etiam extra casum necessitatis; cum pro subditis constituti sint in iis, quæ sunt ad Deum¹: unde vix possunt excusari a peccato mortali, nisi forte tantum semel aut iterum defuerint. Parochum monet S. Carolus: *Quicumque diei vel noctis hora ad Sacramenta infirmis ministranda Parochus vocabitur, nullam moram interponat. Imo populum præmonebit, ut cum opus est parochiali administratione, libere se accersat, nulla habita neque temporis neque loci distantis ratione*².

Audiat cardinalis Archiepiscopus Gousset: « Un curé, et même un vicaire, ne doit pas oublier qu'il répondra devant Dieu des âmes qui lui sont confiées. Il mettra donc la plus grande diligence afin que ses paroissiens s'approchent des sacrements le plus fréquemment qu'il est possible; la fréquentation des sacrements est le moyen le plus efficace pour conserver la crainte de Dieu, la piété et la foi chez les chrétiens. Il veillera en particulier à ce qu'ils les reçoivent dans leur maladie. Il exhortera les peuples dont il est chargé à recourir à son

¹ Hebræor. viii. — ² In suis *Instructionibus*.

ministère en les avertissant qu'ils ne peuvent l'affliger davantage qu'en se conduisant de manière à ne pas penser à leurs intérêts spirituels. » Pastoribus vero aliisque Vicariis deficientibus, ceteri ministri generatim loquendo (etiam laicus, ubi agatur de Baptismo) tenentur ea ministrare ex charitate: etiam cum periculo vitæ in extrema alicujus vel gravi communitatis necessitate. In gravi autem alicujus necessitate tenentur tantum cum incommodo levi; sic namque ordo charitatis postulat¹.

495. Q. 3. *An aliquando liceat ministro simulare, vel dissimulare Sacramentorum confectionem?*

R. *Simulatio* est positio alicujus signi exprimentis aliquid contra illud quod habetur in mente; *dissimulatio* autem est omissio signi, ut inde aliquid menti contrarium significetur. Unde simulatio in Sacramentis habetur quando a ministro ita ponitur actio sacramentalis, ut exterius non appareat illius fictio seu defectus, ob quem Sacramentum redditur nullum, uti, v. g., si quis exterius serio ponat materiam, et formam proferat; sed habens intentionem non faciendi quod facit Ecclesia, seu Sacramentum. Habetur vero dissimulatio quando hæc fictio seu defectus satis apparet exterior, et ideo potest agnosci, uti, v. g., si non ponatur materia vel forma, sed ejus loco aliud substituatur, ita ut fiat aliquid aliud a Sacramento. — Tam simulatio quam dissimulatio duplex est: *formalis*, si directe alterius deceptio intendatur, et hæc illicita semper, cum sit mendacium; *materialis*, si nempe alterius deceptio solum permittatur: de qua nunc quæritur. Hoc posito:

Dicimus¹: nunquam licet simulare Sacramentorum administrationem (idem dic de susceptione); quia esset mendacium in re gravissima, et gravis Dei illusio. Et Innocentius XI damnavit hanc sub n. 29 propositionem: *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*. Hinc in nullo casu licet proferre sine intentione verba consecrationis supra panem, aut absolutionis supra indispositum; vel hostiam non consecratam pro consecrata præbere; vel celebrare missam non proferendo verba consecrationis. Esset etiam causa idololatriæ, quæ utique est materialis in po-

¹ Vid. *De Obligat. Presbyt. simplicium, ac de Parochis*; t. I. Item Liguori, *Homo Apost.*, tract. VII, n. 24; et *Praxis Confessarii*.

pulo qui fictionem ignorat; non tamen in ipso qui scienter tribuit occasionem hostiam non consecratam adorandi.

Dicimus 2. dissimulatio, secluso scandalo et contemptu, cum causa licita est; nam neque fit injuria Sacramento, cum illud non frustretur; neque mendacium committitur, cum non intendatur directa proximi deceptio: sed simpliciter veritas occultetur, quod quidem justa accedente causa omnes cum D. Thoma permittunt. Hinc licet Confessario super indispositum recitare orationem cum signo crucis loco absolutionis ne adstantes cognoscant ipsum dimitti inabsolutum. Item licet, si pœnitens minetur mortem ob negatam absolutionem, recitare super illum aliquam orationem, non jam intendendo deceptionem pœnitentis; sed solam liberationem ab illa vexatione, quamvis pœnitens se decipiat credens illam orationem esse formam absolutionis¹.

496. Q. 4. *An liceat Sacramenta petere, aut suscipere ab indigno?*

Præmitto ministrum semper supponi dignum, nisi aperte præsumendum sit oppositum; nam *charitas non cogitat malum*². Hoc posito:

R. 1: A ministro indigno ob peccatum mortale, nisi gravis adsit causa, nefas est petere aut recipere Sacramenta, tum ob reverentiam ipsis debitam: tum ob charitatem quæ postulat, ne *ponamus offendiculum fratri vel scandalum*³. Diximus *nisi gravis adsit causa*; nam in omnium sensu fas est, causa interveniente, ab alio petere rem bonam, licet ex pravitae sua eam cum peccato sit præstiturus. Esset, v, g., si urgeat præceptum Confessionis vel Communionis vel Missæ audiendæ; si ex dilatione Confessionis sit periculum relapsus, vel manendi, licet ad horam, in mortali. Ubi notamus mino-

¹ Item dicunt communiter quod non est illicitum, si quis matrimonium contrahit vel ex gravi metu, vel cum scientia impedimenti dirimentis, urgente gravi necessitate; nam tunc cum desit verus contractus, desit et materia et forma Sacramenti, ideo proprie non simulatur Sacramentum, cum non ponendo contractum, nec actio sacramentalis ponatur. Sed, ut patet, tunc matrimonium non subsistit; ideo sponsi non possunt se haberi uti conjuges. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, nn. 59 et 659.

² I Cor. XIII. — ³ Rom. III. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 88.

rem causam requiri, ut petatur Sacramentum ab eo, qui tenetur illud ministrare ex justitia, quam ab eo, qui illud debet tantum ex charitate: item minorem pro ministro jam parato ad ministrandum, quam pro imparato: item longe minorem pro peccatore occulto, quam pro publico ratione scandali.

R. 2: A ministro indigno ob aliquam tantum censuram aut inhabilitatem canonicam, utrum liceat petere aut recipere Sacramenta, videndum est, an ipse sit vitandus, vel non vitandus. — Si 1, non licet ob gravem Ecclesiæ prohibitionem. Excipe tamen casum gravissimi momenti: ita certe licet petere Baptismum et Pœnitentiam, cum sint tantæ necessitatis: idem docent de Extrema Unctione, si infirmus aliter juvari non possit; de Ordine, si communitas egeat Sacerdotibus; de Matrimonio, si fama contracturi vel prolis bonum postulet. — Si 2, Sacramenta accipere et petere licet juxta veriore sententiam; Concilium enim Constantiense indistincte concessit fidelibus cum toleratis communicationem. Neque probabilius ad talem communicationem requiritur causa; ratio quia quando excommunicatus toleratus rogatur communicat Sacramenta ministrando, nec ipse tunc peccat (si jam aliunde non existat in mortali): nam si ipse adhuc peccaret, inutilis evaderet concessio facta fidelibus a Concilio; dum eis saltem indirecte, ratione charitatis, semper prohiberetur talis communicatio¹ (D).

497. Q. 5. *Quid Synodus Novariensis de Sacramentorum administratione?*

R. Præter communes conditiones hæc præcipue præ oculis habendæ ex Synodo Novariensi: — 1. ut sacer minister indumentis opportunis (exclusa necessitate) semper utatur, nempe veste talari, superpelliceo et stola; ac omnia graviter perficiat. Item vasa et instrumenta ad talem administrationem curet, ut sint munda, neque omnibus obvia; — 2. ut non administret extra Ecclesiam, neque in aliena Parœcia sine Parochi consensu; atque semper Rituale R. (quod in qualibet Parœcia retinendum) adamussim consulat; neque memoriæ nimis fidat in recitandis precibus; — 3. ne quid a suscipiente accipiat, nisi quod sponte,

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, n. 159. — Et dicta de Censuris.